

מ ש ו ר ר מ ו פ ל א

דיוכל הששים של יוסף צבי רמון.

הנשמה, על התפיסה הנפשית של המשורר: השרון, גאות הים, שפת הכר נרת, סלעי הארץ, קברות הקדושים, עדרי צאן, בדרכים, הלבנון בשלגו ובאשו — כולם נוסכים עליו במידה שווה את הפלא ואת האמונה ואת השכרון.

ידוע לכל מי שקרא את שיריו של רמון, אם מעט ואם הרבה קרא, שרמון אוהב מאוד להשתמש בפועל „חזה“ ובשמות „חזון“, „חזיון“, לפעמים „חזיון אל“. המלה הזאת אינה מרפה ממנו, מסופקני אם יש אחד מעשרה שירים, שאין בהם המלה הזאת בצורה זו או בצורה אחרת. כדאי להתעכב קצת על חזונו של רמון. לא אעמד על כל צדדיו, הוא אצלו ביטוי עשיר מאד. הוא מיחס את החזון לכל מיני גילויים: גילויי אדם, גילויי טבע, גילויי אומה, גילויי גאולה. הייתי רוצה לומר מלים אחדות על האופי של חזון זה. החזון שלו, אולי בהבדל ממשוררים אחרים — ויש לנו משוררים גדולים בעלי חזונות גדולים — עיקר אופיו בזה, שהוא חזון שקט. חזון ביישני, גם בהיותו כולל וחובק עולם הוא אישי וצנוע מאד. וכשם שיש חבלים עבותים, מושכי משאות גדולים, ספינות אדירות, והם עבים, מפני שהם צריכים להיות בעלי חזוק גדול — יש לפעמים חבל דק מאד, שאינו עושה רושם של חזוק רב, אך מכיון שהוא עשוי משי אמיתי, גם חזוקו גדול, הרבה יותר גדול ממראהו. כך יש גם שירים כאלה, והייתי מכנה את שיריו של רמון, את שירי המובחר, המזוקק — פתיל משי טהור.

אני מאחל לו, לרמון, שעוד שנים רבות, אחרי הששים, יוסיף לשזור את פתיל המשי הזה, שהוא כליכך־דק, כליכך עדין, כליכך יפה־צבע וכליכך חזק. חזק והתחזק!

אשר ברש

נפשו ואת חייו — וכשאנו מדברים על חייו של משורר, הכוונה היא לחיים הפנימיים. חז"ל מנו בין אלה שאין הייהם נקראים חיים, את האיש שיסודו ריו שולטים בגופו. אבל אנו רואים איך רוח חזקה וגבוהה, חצובה מספיק רה גבוהה, יכולה להפוך גם את מקור היסורים הגדולים ביותר למקור של יצירה. כי גם היסורים נהפכים בכוח היוצר לפלא, לפלא של חוויה, ועוד יותר, לפלא של שירה.

הייתי מוסיף על שני היסודות האלה שבשירת רמון, היסוד הדתי ויסוד היסורים, יסוד שלישי — הוא יסוד השכרון. יש בנפשו של רמון, וכן בשירתו, אותו רוח השכרון, הנוסך את החמימות, את הקסם, את החלום, את דוק ההזיה, שהם כליכך חשובים בשיר זה. מצאתי בין השירים הראשונים שבקובץ „כתרים“ שיר קטן בשם „תפילה“, ובו שורה, שהיא מבטאה לדעתי, את עיקר עולמו הנפשי של רמון:

„חלף פנים ואשרם שירה פנחילני.“

מי שיכול להגיע להכרה כזאת, לרצון כזה, לשאיפה כזאת, מי שיש לו הכוח הנפשי לזרוק את החיים ואת האושר ולבקש לו רק את התמורה האחת הזאת, את השירה, מי שמעמיד את כל הוויתו על הנחלה היחידה הזאת, על נחלת השירה — הרי הוא משורר שלם, מפני שהשירה ממלאה את כל עולמו, עד אפס מקום לדברים אחרים.

גם לזה דרוש שכרון. בלי היכולת הזאת להשתכר ממצויאות מופשטת, כמו השירה — אין אדם יכול להגיע לתשוקה כזו. יש אצלו שורה של שירים קטנים על הארץ. וגם בהם אנו מוצאים, מלבד היסודות הדתיים, מלבד ההזדהות עם יסורי הארץ עצמה — צריך לזכור מה היתה הארץ בשנים ההן, לפני כארבעים שנה — את יסוד השכרון הזה. הוא משתכר מכל מראות הארץ, בלי הבדל. זה מראה על רוחב

בצאת לפני שנים אחדות ספר שיריו של י. צ. רמון צרפו אליו יעקב רבינוביץ וא. קריב מאמרים יפים: קריב קרא למאמרו „האחד המופלא“. ויפה קרא קריב למשורר. הוא אחד ויחיד במינו בדור הזה, בסוג השירה שלו ובאישיותו השירית. ומופלא בעברית — פירושו שונה, וגם שיש בו משהו מן הפלא. כי שירתו של רמון היא מיסוד ההפלאה.

כל מה שהוא רואה, יותר נכון — כל מה שהוא חזה, הוא ממין הפלא. כלומר, את חזיות העולם והחיים שלן מלווה תמיד צל הפלא, והוא חוסה בצל הזה, גם קשי ההוויה, גם היסורים, גם הנפתולים — על אחת כמה וכמה החלום והחזון — כולם שרויים בצל הפלא. וידוע כי ההפלאה היא אחד מעיקרי השירה.

בשנים הראשונות לבוא רמון לארץ ישראל — הוא כבר שנים רבות בארץ — בעודנו צעיר, קירבו אותו שני סופרים חשובים, שניהם בעולם האמת: אלכסנדר זיסקינד ורבינוביץ ויוסף חיים ברנר. אז, שהיה כולו מעורה במסורת, בהווי הדתי, בתדאי נמשך אל רמון מפני היסוד הזה. היסוד המסורתי־הדתי שברמון קסם לו, לסופר הנלבב והעממי ההוא.

ברנר נמשך ליסוד האתני שברמון, לפי תכונתו הוא, יסוד היסורים. עוד בשנים הראשונות לשירתו נתגלה רמון כמשורר היסורים. יסורי האדם באשר הוא אדם, יסורי היהודי, יסורי החושב ויסורי המרגיש. וברנר אהב את בעלי היסורים. הוא בעצם היה מן הסופרים, הרואים את עיקר כוחה של השירה במה שהיא נותנת ביטוי ליסורי האדם. לצערנו, היסוד הזה, יסוד היסורים, נתרבה וגדל בשירתו של רמון. הוא נעשה בעל היסורים הגדולים בשירתנו. אבל הוא הציל את

• נאום במסיבת הסופרים לכבוד בעל היובל.

משירי י. צ. רמון

אהבתי סלעי ארצי

אהבתי סלעי ארצי

על הררי.

כל אבן אומרה שיר.

אני עולה מאחת אל אחרת,

וקרבי תהעורר רפה:

אלה חיו פמותי,

תלמו הרבה, התגעגעו,

תלומם רחוק מבוא —

ויהיו לאבנים...

התרפקי ילדה

התרפקי, ילדה, בלם על חזי

ושפכי בתיקי וקמחך הנמה,

תבוא רוח אפך והקמית לךבך

בטל על נפשי הנשמה.

ומה לתכלי? — תשאלי — לא כלום!

עננות נוגות בשחק פזורות,

תועות קמוץ ותיק סבקשות

לדמעות־אשן העצורות.